

Vladislovas Sirokomlė. *Nemunas nuo versmių iki žiočių*. Ištrauka. 1860 m.

Nuo Druskininkų nubėgęs daugiau kaip mylią pirma į vasaros rytus, paskui į rytus, pagaliau mesdamas vingį į vakarus, Nemunas atplaukia prie mažo Liškiavos miesčiuko, esančio kairėje, arba lenkų, pusėje. Pakelyje priima iš dešinės pusės mažą Šnurkos ir didesnę Veršustanės upelį, iš kairės – pora mažų upokšnių. Liškiava stovi puikioje vietoje. Pirmiausia ant kalno pasirodo akmens pilies griuvėsiai. Teodoras Norbutas laikė ją esant kryžiuočių Neuenpille ir manė ten įvykus Mindaugo krikštą. Tatai turėtų būti Lietuvos Naugardas – Erdvilo sostinė. Kitoje kalno pusėje, šalia miestelio, pastatyto pakalnėje, iškyla didelė ir graži bažnyčia, taip pat vienuolyno rūmai, kur būdavo kunigų invalidų prieglauda, o šiandien yra klebonija.

Nuo Liškiavos iki dešiniajame Nemuno krante esančio Merkinės miestelio, vos pusę mylios nuplaukęs, Nemunas sutinka Merkio ir Straujos upes, įtekančias iš dešinės pusės. Tos upės padidina Nemuną ir teikia puikiausią reginį Merkinei, taip lenkų karalių mylėtam miesteliui. Čia dvyliktajame amžiuje ar gal dar ankščiau buvo pastatyta ant kalno gynimosi pilis; čia buvo dažnai skaudžiai jaučiama kryžiuočių ugnis ir kardas; čia, medžiodamas neišeinamose giriose, Jogaila suteikė miestui privilegijų, čia Vytautas priėmė čekų pasiuntinius, siūlančius jam karaliaus vainiką; čia jis įkūrė bažnyčią. Čion Kazimieras atvykdavo medžiotų, ir Žygimantas Augustas, ne mažesnis medžioklės mėgėjas, medžiodamas Merkinėje suteikė miestui herbą ir Magdeburgo teises. Čia Vladislavas IV varinėdavo žvėris; čia tarp jo palydovų buvę Sarbievijus savo lotyniškuose eilėraščiuose „Silviludia“ apdainavo čionykščius kraštus; čia pagaliau tas pats karalius 1684 m. baigė savo amžių, vykdamas iš Vilniaus į Varšuvą. Šiandieną Merkinėje nepasiliko nei buvusios didybės pėdsakų, nei atsiminimų. Ant kalno lietuvių pilies griuvėsių likučiai, mieste sena mūro bažnyčia, keistos struktūros rusų cerkvė (senovės rotušė), apačioje apsaugstyta krautuvėmis, namai, kur mirė Vladislavas IV, o miestelyje kelios dešimtys senų medinių namų. Čia yra daugiau nei du tūkstančiai gyventojų, daugiausiai žydų. Apylinkė kurčia ir tuščia. Neapgalvotai praretintos neįžengiamos karališkos girios, mažytės pušelės auga bedugniuose smiltynuose, niekur nematyti kaimo, tik tęsiasi akies neapmatomi geltonų laukų plotai, kuriuos sodietis, nesitikėdamas gauti net rugių, apsėja menkais grikiais ir smulkiomis avižomis.